

STANJE VPELJAV SISTEMOV VODENJA V SLOVENSКИH ENERGETSKIH DRUŽBAH NA PRESEČNI DATUM 21.6.2019

mag. Boris Sovič

Elektro Maribor d.d.

Vetrinjska ulica 2, 2000 Maribor

boris.sovic@elektro-maribor.si

mag. Mojca Kremsar Janžekovič

Elektro Gorenjska d.d.

Ulica Mirka Vadnova 3a, 4000 Kranj

mojca.kremsar@elektro-gorenjska.si

Irena Malenković

Elektro Celje d.d.

Vrunčeva 2a, 3000 Celje

irena.malenkovic@elektro-celje.si

Povzetek

Prispevek podaja stanje vpeljav sistemov vodenja v slovenskih energetskih družbah, in sicer:

- a) sistemov vodenja vključno z integriranimi sistemi vodenja,
- b) certifikatov družini prijaznih podjetij,
- c) stanje modelov odličnosti.

Podatki, ki so bili pridobljeni iz izvedene ankete med energetskimi družbami, služijo za pregled stanja za vzpodbudo družbam za povečevanje kakovosti v najširšem smislu. S periodičnim letnim anketiranjem stalno spremljamo stanje vpeljav sistemov. Pri izvedbi ankete so bila uporabljena standardna orodja za obdelavo podatkov.

V letu 2019 je bila izvedena četrta anketa. Drugo leto anketiranja je bila anketa nekoliko spremenjena glede na prvo leto 2016, zato prvo leto ni zajeto v analizi. Hkrati smo v analizi za razliko od preteklih let, dali poudarek na certifikaciji standarda, saj le v tem primeru lahko govorimo v popolni vpeljavi standarda.

Na osnovi rezultatov ankete v vsakem letu posebej, dobimo pregled stanja vpeljav sistemov vodenja v anketiranih slovenskih energetskih družbah na presečni datum. Analiza ne more dati povsem natančnih podatkov glede trendov, ker je bila izvedena po letih na različnem številu anketirancev, v odvisnosti od odziva na poslano anketo. V letu 2019 je bilo anketirancev 21, največje število anketirancev je bilo 23. Kljub temu pa analiza omogoča pregled stanja pri respondentih, ki so se odzvali na anketo v posameznem letu in zajema dogajanja na področju vpeljave sistemov in modelov v energetiki.

Analiza rezultatov za leto 2019 kaže, da so največ certificirani temeljni standard ISO 9001 s 76 % in okoljski standard ISO 14001 z 62 %, sledi standard vodenja varnosti in zdravja pri delu BS OHSAS 18001 s 43 %. Ostali standardi (ISO 31000, ISO 27001, ISO 50001) so certificirani v manjšem obsegu, ISO 22301 in ISO 55001 pa med energetskimi družbami v 2019 sploh nista certificirana.

Integrirani sistem vodenja uporablja 81 % respondentov. Certifikat Družini prijazno podjetje je vpeljan v 43 %. Model odličnosti EFQM je v celoti vzpostavilo 29 % anketiranih, ki so sodelovali v anketi o tem vprašanju.

Cilj, ki ga z vsakoletno raziskavo zasledujemo, je vzpostaviti bazo anketirancev v vseh družbah energetike in dvig deleža sodelujočih iz trenutno 30 % v letu 2019 na 100 %, kar bi posledično pomenilo tudi predstavitev dejanskega stanja vpeljanosti sistemov vodenja in odličnosti.

Prispevek podaja:

- pregled stanja vpeljav sistemov vodenja v energetiki,
- pregled stanja vpeljav modelov odličnosti v energetiki,
- pregled stanja vpeljav integriranih sistemov vodenja v energetiki,
- pregled stanja vpeljav certifikata družini prijazno podjetje v energetiki.

Ključne besede: kakovost, poslovna odličnost, integrirani sistemi vodenja, energetske družbe

1 UVOD

Sekcija za energetiko je bila ustanovljena konec leta 2015, v okviru Slovenskega združenja za kakovost, s ciljem spodbujati kakovost in odličnost poslovanja na področju slovenske energetike. Z uspešnim izvajanjem in izpolnjevanjem zahtev sistemov vodenja, družbe lažje dosegajo zastavljene cilje in se nenehno izboljšujejo.

Upravljaev kapitalskih naložb države eksplicitno priporoča uporabo preizkušene evropskega modela odličnosti EFQM. Priporočila in pričakovanja Slovenskega državnega holdinga navajajo, da je namen stalno izboljševanje delovanja gospodarske družbe, in sicer z vidika večje uspešnosti, učinkovitosti, konkurenčnosti in trajnostnega razvoja, oziroma v končni fazi kakovosti in odličnosti.

Sekcija za energetiko, ki ima v načrtu redno letno izvajanje ankete, je izvedla v slovenskih energetskih družbah, prvo anketo junija leta 2016 in jo ponovila v letih 2017, 2018 ter v letu 2019, da bi ugotovili stanje uvedb sistemov vodenja ter modela odličnosti.

2 IZVEDBA ANKETE

Anketa je zajela področja energetike v sklopih dejavnosti: elektrika, toplota in goriva. Energetske družbe so bile pozvane, da izpolnijo vprašalnik in tako omogočijo pregled nad stanjem vpeljav sistemov vodenja na presečni datum.

Družbe so bile seznanjene z namero, da se anketa izvaja periodično vsako leto, in sicer v drugem kvartalu, kar bo omogočalo ugotavljanje napredka uvajanja sistemov vodenja in pregled na primerljiv presečni datum.

2.1 Struktura vprašanj

Vprašanja so se nanašala na stanje vpeljave sistemov vodenja:

- kakovosti ISO 9001,
- ravnanja z okoljem ISO 14001,
- varnosti in zdravja pri delu BS OHSAS 18001 in ISO 45001;
- upravljanja s tveganji ISO 31000;
- informacijske varnosti ISO 27001,
- upravljanja z energijo ISO 50001,
- upravljanja s sredstvi ISO 55001,
- upravljanje neprekinjenega poslovanja ISO 22301.

Anketa je vsebovala tudi vprašanja o stanju vpeljave modelov odličnosti EFQM ali drugih modelov in certifikata družini prijaznega podjetja.

Družbe so odgovarjale na vprašanje o statusu vpeljave, pri čemer so bile naslednje opcije

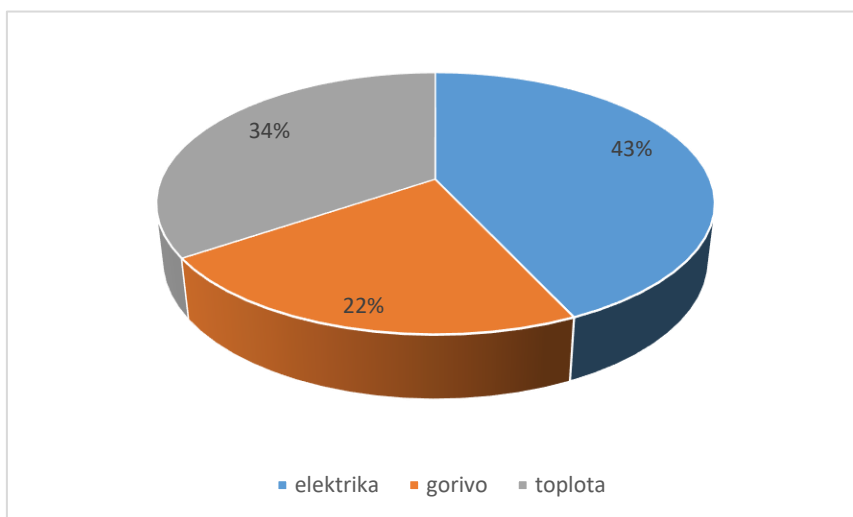
- ni vpeljan,

- certificiran oz. vpeljan (certificiran, če je certifikacija možna, v primeru EFQM, to pomeni samooceno ali oceno za PRSPO¹ in pri ISO 31000 vpeljavo, ker se standard ne certificira)
- ostalo (gre za odgovore smo na začetku, delno vpeljano, vpeljano v celoti vendar se ne certificiramo, kljub temu da je certifikacija možna).

2.2 Odziv in struktura respondentov

Vabilo k sodelovanju v anketi je bilo po elektronski pošti poslano družbam s področja energetike. Odgovore na vprašalnik ankete je v celoti oddalo 21 od 70 družb (respondenti), ki v Sloveniji delujejo na področju energetike in katerim je bila poslana anketa.

Od 21 respondentov v letu 2019, jih 43 % deluje pretežno na področju električne energije, 34 % na področju toplote in 22 % na področju goriv. Pri tem je za razliko od preteklih let, ko je bilo upoštevano s katero glavno dejavnostjo se ukvarja respondent, v tej analizi upoštevano, da se lahko respondent ukvarja z večimi dejavnostmi. Na primer respondent se lahko ukvarja s prodajo električne energije in hkrati s prodajo plina, v tem primeru je upoštevan tako pri dejavnosti elektrike kot tudi pri dejavnosti goriva.

Slika 1: Struktura respondentov glede na dejavnost v letu 2019 (%).

Med respondenti s področja električne energije jih 28 % deluje na področju proizvodnje električne energije, 4 % na področju prenosa, 28 % na področju distribucije in 40 % na področju trgovanja z električno energijo.

Od respondentov s področja toplote je 35 % proizvajalcev in prav toliko prodajalcev ter 30 % distributerjev.

Od respondentov s področja goriv jih 38 % deluje na področju plinastih, 15 % na področju tekočih in 31 % na področju trdih goriv, 15 % po na področju sončne energije.

¹ PRSPO: Priznanje Republike Slovenije za poslovno odličnost

3 SISTEMI VODENJA

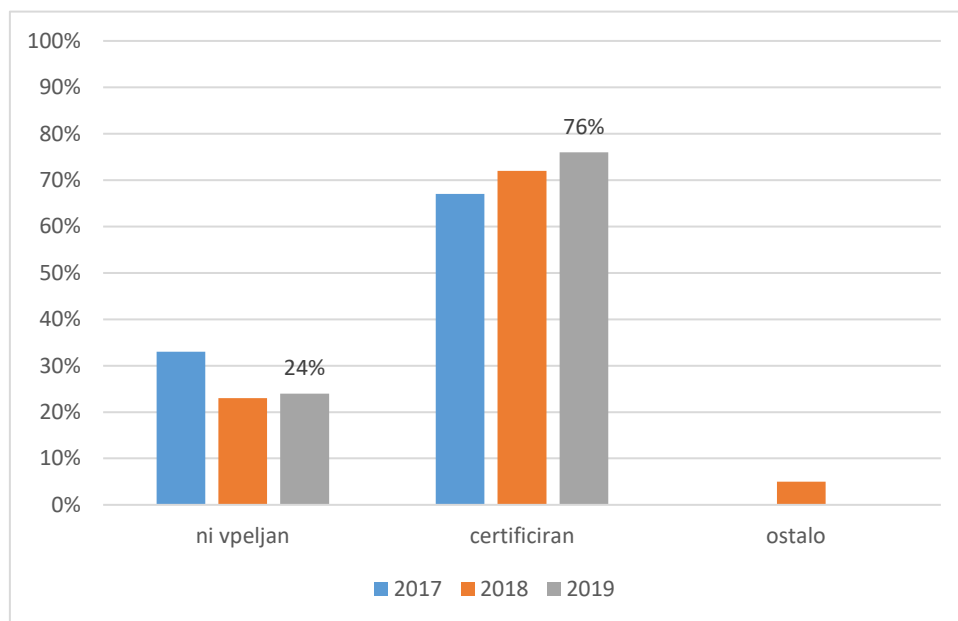
Družbe energetike zaradi narave dejavnosti uporabljajo različne sisteme vodenja že od ustanovitve dalje. Zaradi poenotenja in medsebojne primerljivosti družb se sistemi tudi certificirajo z namenom, da se objektivno stalno preverja izpolnjevanje zahtev standardov vodenja.

3.1 Sistem vodenja kakovosti ISO 9001

Standard skupine ISO 9001 določa zahteve za sistem vodenja kakovosti, njegova uporaba omogoča družbam dokazovanje zmožnosti za dosledno zagotavljanje izdelkov in storitev skladno s postavljenimi zahtevami in izboljševanje zadovoljstva odjemalcev ter s tem daje osnovo za uspešnejše poslovanje.

Od septembra 2018 je v veljavi nova izdaja standarda ISO 9001:2015. Standard poleg zahtev, ki jih mora izpolnjevati dobavitelj do odjemalca in drugih deležnikov, vzpostavlja sistematični pristop k miselnosti usmerjeni v tveganja (risk-based thinking). Takšen pristop omogoča vključitev celovitega preventivnega delovanja, s tem je podjetjem dana priložnost za proaktivno odpravljanje vzrokov neskladnosti in ne naknadno odpravljanje neakovosti ali negativnih posledic tveganj. Standard ISO 9001 predstavlja temelj sistema vodenja.

Od 21 respondentov ima standard ISO 9001 v letu 2019 certificiranih 76 % respondentov. Za razliko od leta 2018, ko je še 5 % respondentov imelo delno ali skoraj vpeljan standard, zaradi potrebnega prehoda na novo izdajo, v letu 2019 takšnih respondentov ni.

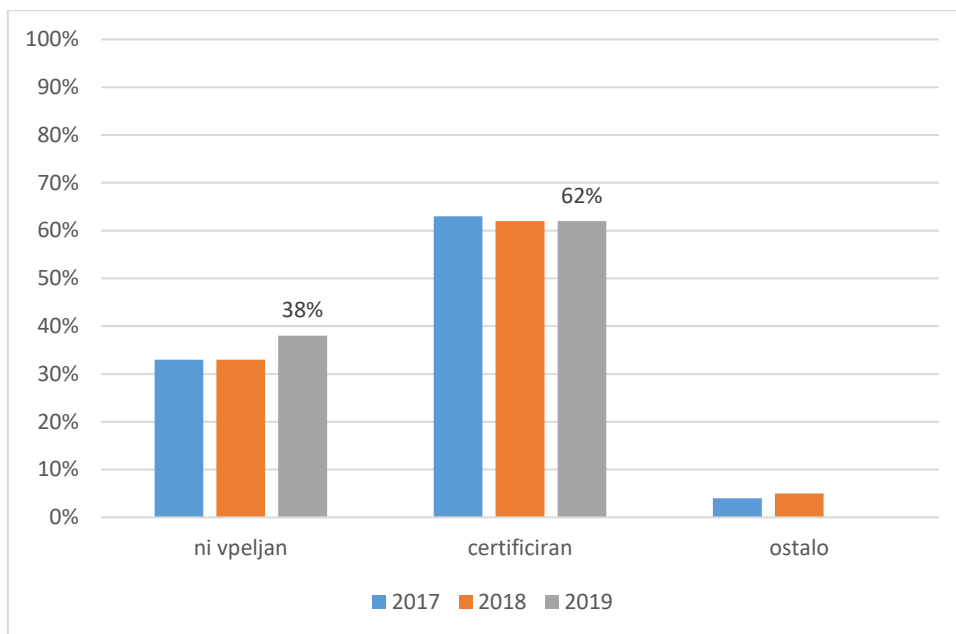

Slika 2: Struktura vpeljave ISO 9001

3.2 Sistem ravnanja z okoljem ISO 14001

Standard skupine ISO 14001 določa zahteve za sistem ravnanja z okoljem.

Sistem ISO 14001 je med bolj razširjenimi standardi. ISO 14001 ima certificiranih 62 % respondentov. V letu 2018 je nekaj respondentov še uvajalo novo izdajo standarda, kar pa se ne pozna v številu certifikacij v letu 2019. Od osmih respondentov, ki so odgovorili, da nimajo vpeljanega standarda, sta le dva respondenta izrazila namero, da bosta do 2020 oz. 2025 standard uvedla, ostali pa te namere nimajo.

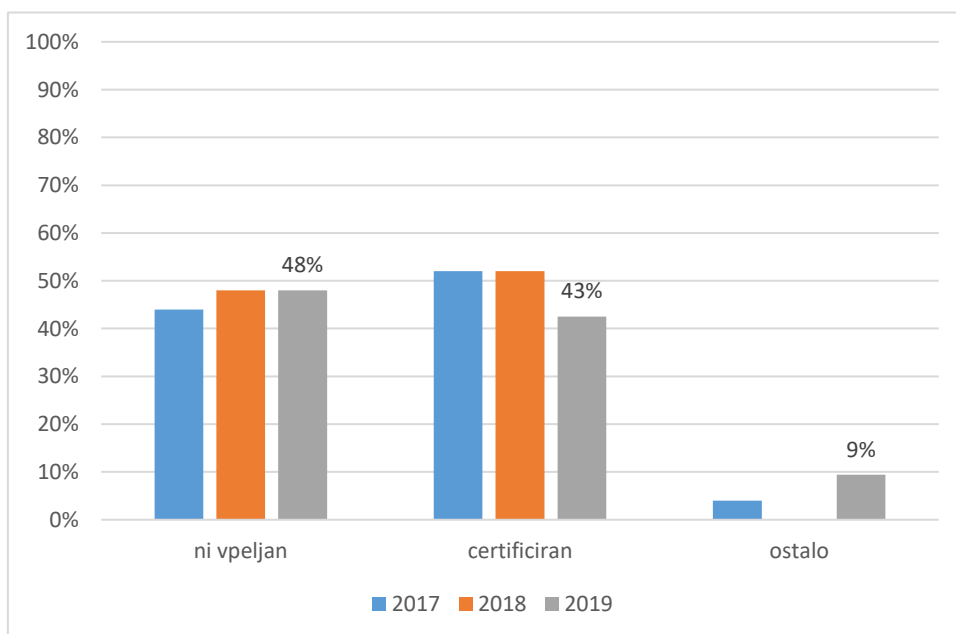

Slika 3: Struktura vpeljave ISO 14001

3.3 Sistem vodenja varnosti in zdravja pri delu

Standard skupine OHSAS 18001 določa zahteve za sistem vodenja varnosti in zdravja pri delu. V letu 2018 izdan novi mednarodni standard za sisteme vodenja varnosti in zdravja pri delu ISO 45001:2018 bo nadomestil dosedanjo različico britanskega standarda OHSAS 18001. Obdobje prehoda na novo izdajo standarda je tri leta.

Delež respondentov, ki ima sistem vodenja varnosti in zdravja pri delu certificiran znaša 43 %. Pri tem so sistemi certificirani po OHSAS 18001, nobeden respondent na presečni datum, še ni imel certificiranega standarda ISO 45001. Eden od respondentov je imel že nov standard vpeljan, vendar še ne certificiran. Vsi respondenti, ki so uporabljali OHSAS 18001, imajo namen star standard nadomestiti z novim.

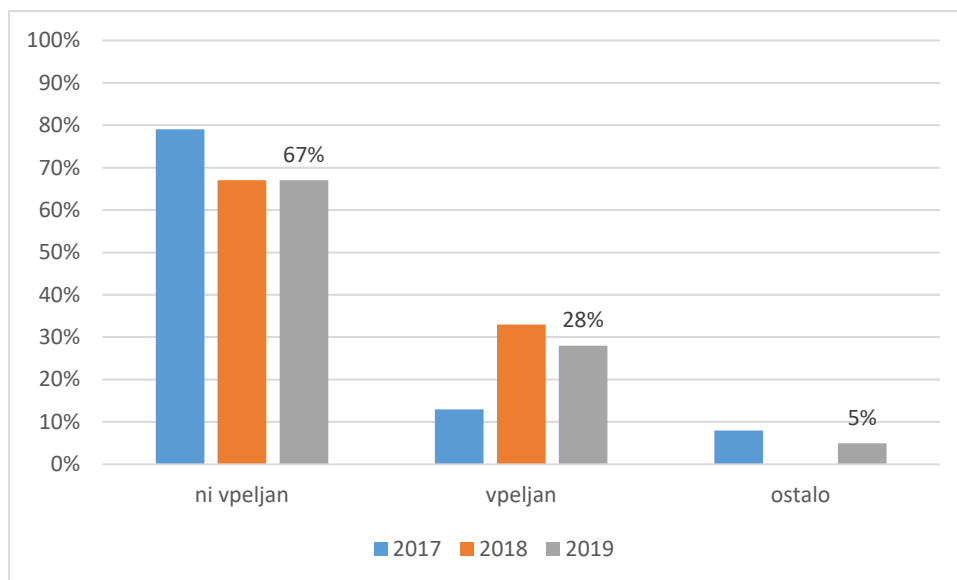

Slika 4: Struktura vpeljave BS OHSAS 18001 ali ISO 45001

3.4 Sistem upravljanja s tveganji ISO 31000

Standard skupine ISO 31000 določa principe za obvladovanje tveganj. V letu 2018 je bila izdana nova izdaja. Standard se ne certificira. V anketi je bilo postavljeno vprašanje glede vpeljave standarda ISO 31000:2011.

Sistem ISO 31000:2011 ima v celoti vpeljan 28 % respondentov, na 67 % pa znaša v letu 2019 delež respondentov, ki nima vpeljanega. Nihče od respondentov med opombami ni navedel uvajanja nove izdaje standarda ISO 31000:2018.

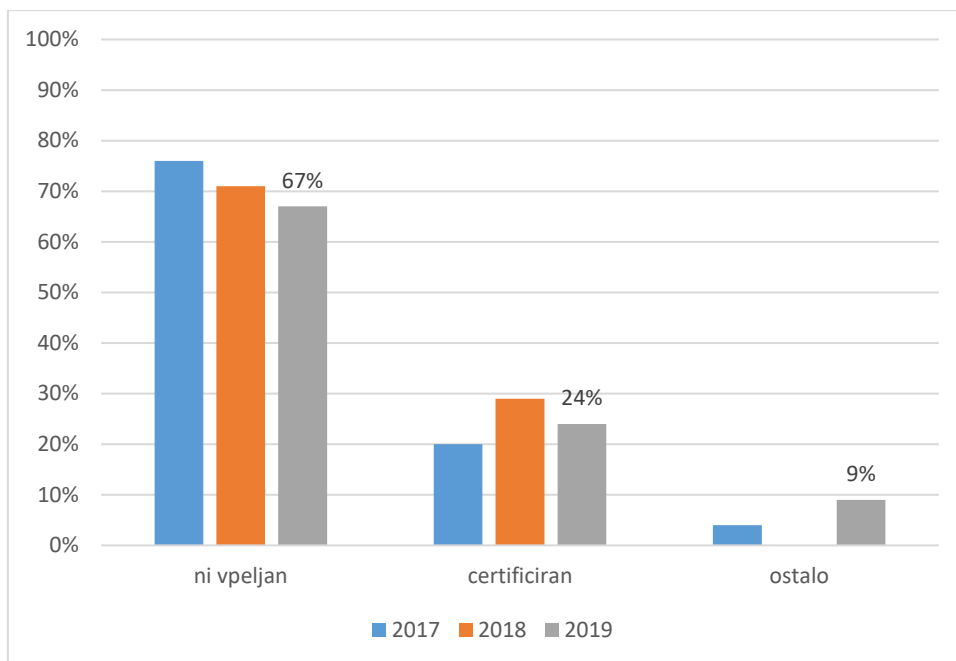

Slika 5: Struktura vpeljave ISO 31000:2011.

3.5 Sistem upravljanja informacijske varnosti ISO 27001

Standard določa zahteve za zagotavljanje informacijske varnosti.

Med tokratnimi respondenti, ki so sodelovali v anketi v letu 2019 ima sistem ISO 27001:2013 vpeljanih 24 % respondentov, kar je za 5 % manj kot v preteklem letu. Glede na preteklo leto se zmanjšuje delež respondentov, ki ima certificiran standard. Delež respondentov, ki nimajo certificiranega standarda se kljub temu ne zmanjšuje, zaradi dveh respondentov, od katerih ima en vpeljan sistem, vendar ga ne certificira, drugi pa ima sistem vpeljan delno. Je pa opazno povečano zanimanje za tovrsten standard, saj namerava standard uvesti 36 % respondentov, ki tovrstnega standarda še nimajo.

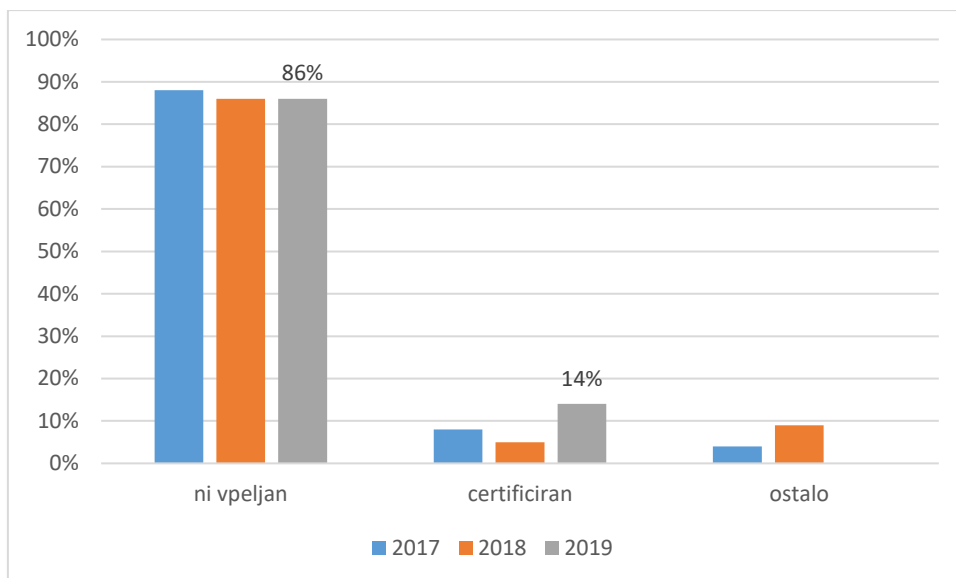
Slika 6: Struktura vpeljave ISO 27001:2013.

3.6 Sistem upravljanja z energijo ISO 50001

Standard določa zahteve za upravljanje z energijo. V letu 2018 je bila izdana nova izdaja standarda ISO 50001:2018. Organizacije, ki so certificirane skladno z zahtevami ISO 50001:2011, bodo imele tri leta časa za prehod na ISO 50001:2018. Večje spremembe so predvsem:

- pojasnitev izključitve tipov energije;
- pojasnitev energetskih pregledov;
- normalizacija energije in kazalnikov energetske učinkovitosti;
- dodane podrobnosti o načrtih za zbiranje podatkov o energiji in s tem povezane zahteve;
- pojasnitev kazalnikov energetske učinkovitosti in energijskega izhodišča za boljše razumevanje teh konceptov.

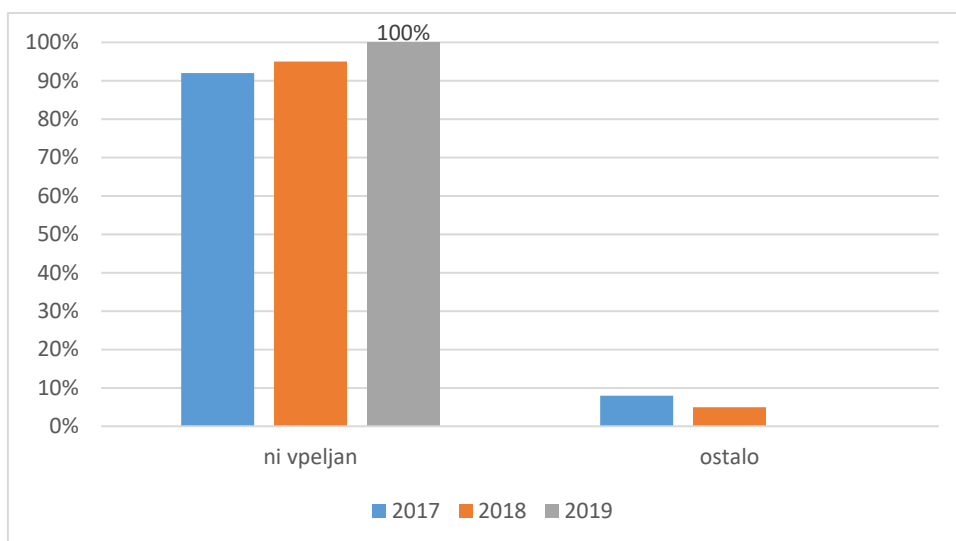
V anketi je bilo postavljeno vprašanje glede vpeljave standarda ISO 50001:2011. Sistem ISO 50001 je eden izmed najmanj razširjenih med respondenti. Le 14 % respondentov ima sistem ISO 50001 certificiran, vsi ostali, 86 % le teh, pa ga nimajo. Nihče od respondentov med opombami ni navedel namena uvajanja nove izdaje standarda v prihodnosti.

Slika 7: Struktura vpeljave ISO 5001:2011.

3.7 Sistem upravljanja s premoženjem ISO 55001

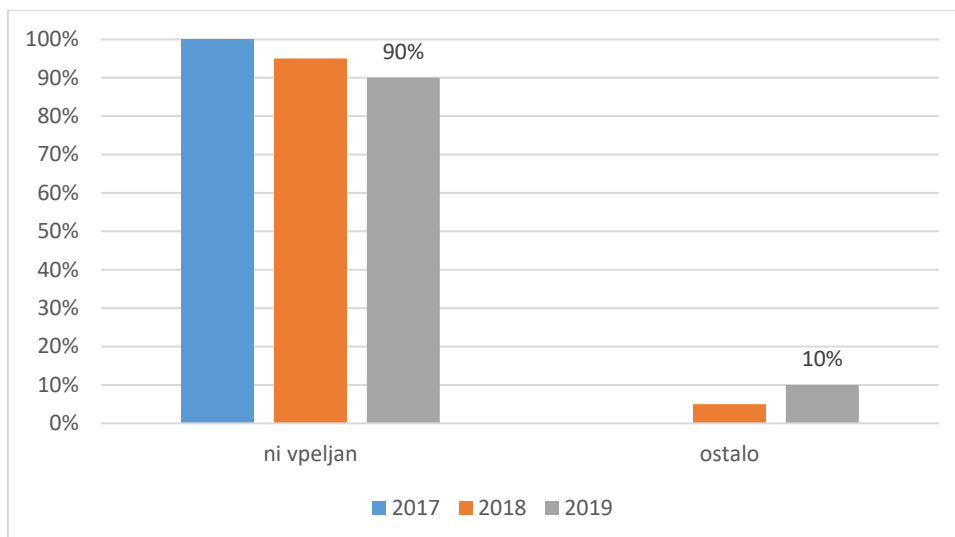
Standard določa zahteve za upravljanje s premoženjem. Med anketiranimi respondenti v letu 2019, nihče nima certificiran standard ISO 55001, v letu 2018 pa je imel delno vpeljan standard en respondent. V prihodnje ga nameravajo uvesti trije respondenti oz. 14 % respondentov.

Slika 8: Struktura vpeljave ISO 55001:2014.

3.8 Sistem upravljanja neprekinjenega poslovanja ISO 22301

Nobeden od respondentov v 2019 še nima certificiranega sistema upravljanja neprekinjenega poslovanja po ISO 22301. ISO 22301:2014, pa ima 10 % respondentov delno vpeljanega, 19 % pa ga namerava še vpeljati.

Slika 9: Struktura vpeljave ISO 22301:2014.

4 MODELI ODLIČNOSTI

Modeli omogočajo merjenje in izboljševanje celovitega sistema v vsaki organizaciji, hkrati pa omogočajo tudi primerjavo med organizacijami, tudi v mednarodnem prostoru, prenos dobrih praks in primerjavo med postavljenimi cilji, ter doseženimi rezultati. V letu 2018 je bila na Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo sprejeta Strategija poslovne odličnosti 2018-2020, ki ima štiri cilje:

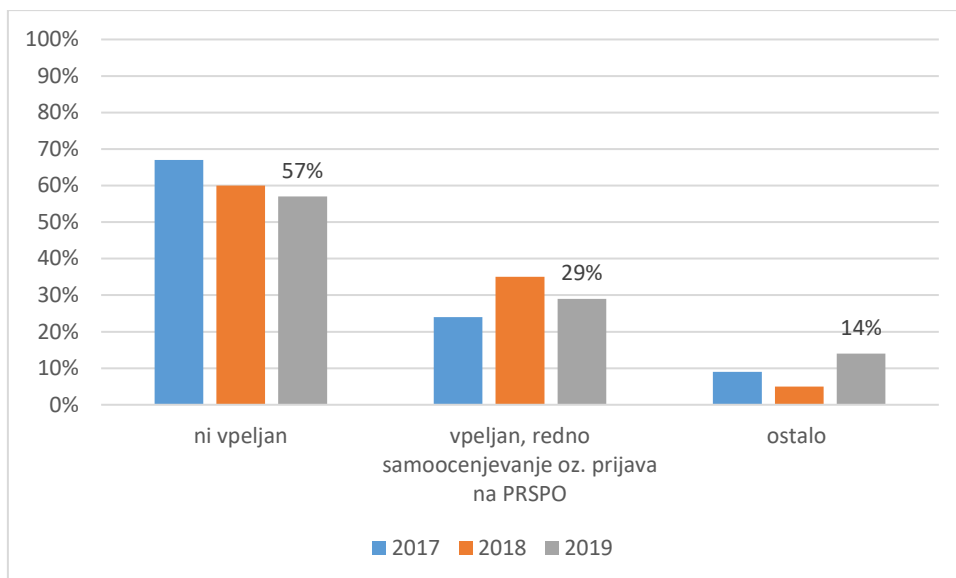
- Institucionalizacijo področja poslovne odličnosti (z namenom da bodo dejavnosti na tem področju lahko prispevale h konkurenčnosti Slovenije in boljšemu življenju njenih prebivalcev).
- Vzpostavitev ali nadgraditev različnih vstopnih ravni (sheme) prepoznavanja in priznavanja poslovne odličnosti.
- Sistematično razvijanje poslovne odličnosti v družbi (z namenom zavedanja in razumevanja pomembnosti poslovne odličnosti).
- Javni sektor kot zgled odličnosti (kjer je namen poslovno odličnosti vpeljati v celoten javni sektor, kar bo pomemben zgled ostalim organizacijam oz. deležnikom).

4.1 Model odličnosti EFQM

Evropski model odličnosti EFQM² je najbolj razširjen model odličnosti.

V letu 2019 je vpeljava modela odličnosti EFQM z rednim samoocenjevanje oz. ocenjevanjem preko PRSPO znašala 29 % ter se zmanjšala za 6 % glede na preteklo leto. Povečal se je delež respondentov, ki so pristopili na novo k uvedbi oz. model vpeljujejo v družbo. Takšnih je 14 %.

² European Foundation for Quality Management

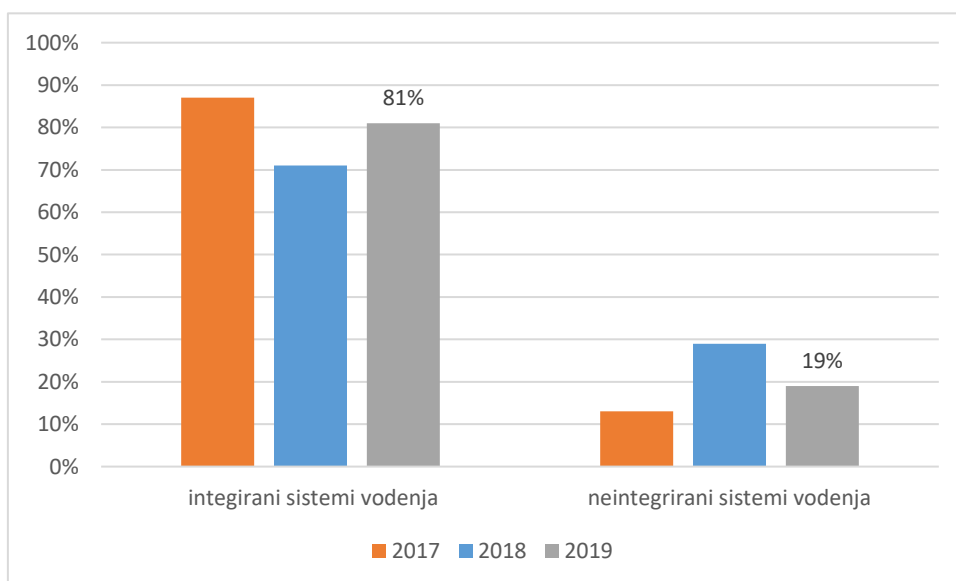
Slika 10: Struktura vpeljave EFQM.

5 INTEGRACIJA SISTEMOV VODENJA

Edinstven in celosten sistem vodenja, ki obsega vse vidike različnih poslovnih zahtev (kot so kakovost, zdravje, varnost, okolje itd.) je cilj mnogih organizacij, saj omogoča maksimalno operativno učinkovitost. Koristi uvedbe integriranega sistema vodenja so:

- povečana operativna učinkovitost,
- celosten pogled na organizacijo,
- boljša uporaba virov,
- preprečevanje podvajanja dela,
- izboljšanje dostopa do informacij,
- zmanjšanje administrativnega dela.

Kar 81 % respondentov, anketiranih v letu 2019 že ima integrirane sisteme vodenja.

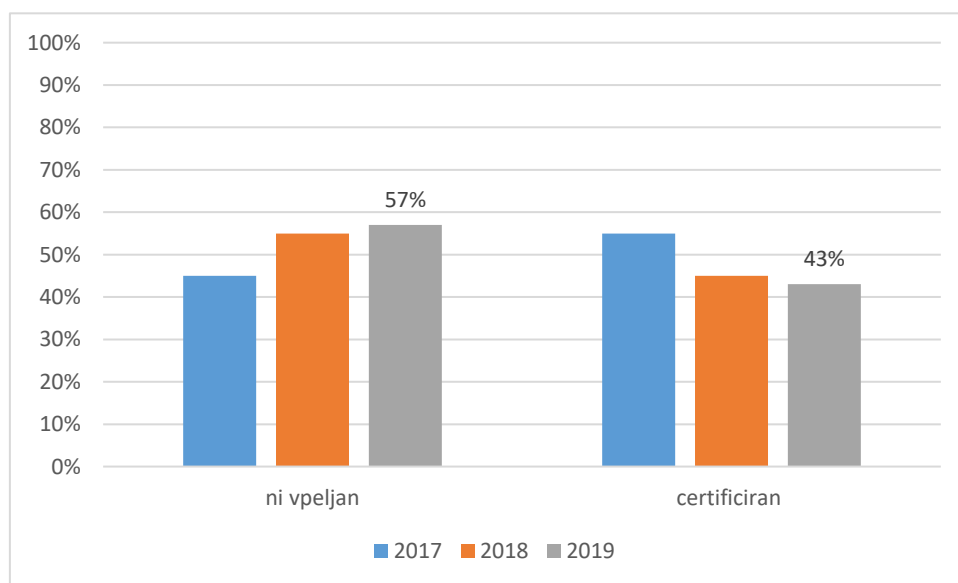
Slika 11: Struktura vpeljave integriranega sistema vodenja.

6 PROJEKT DRUŽINI PRIJAZNO PODJETJE

Pridobitev certifikata Družini prijazno podjetje temelji na svetovalnem ter revizorskem postopku, ki pomaga delodajalcem uvajati ukrepe za boljše upravljanje s človeškimi viri, s poudarkom na usklajevanju poklicnega in družinskega življenja zaposlenih.

Certifikat zagotavlja delodajalcem tako kratkoročne, kot tudi dolgoročne pozitivne učinke usklajevanja poklicnega in zasebnega življenja zaposlenih. Ekonomski učinki se kažejo na eni strani v zmanjšanju fluktuacije, kvote nege in kvote bolniške odsotnosti ter števila nezgod, na drugi strani pa v zvečanju zadovoljstva, motivacije in pripadnosti zaposlenih.

V vseh letih je opaziti porast respondentov, ki so odgovorili, da certifikata nimajo vpeljanega. V letu 2019 je takšnih respondentov 57 %.

Slika 12: Struktura vpeljave certifikata družini prijazno podjetje.

7 SKLEP

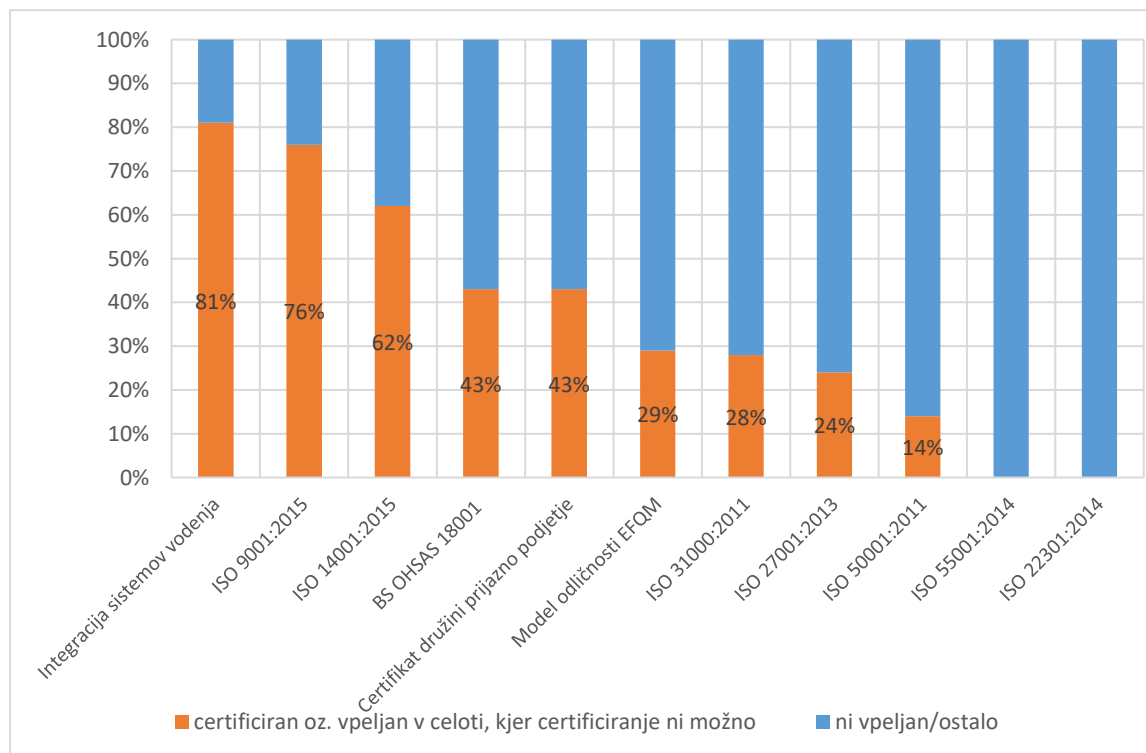
Sekcija za energetiko je v obdobju od 15. 5. 2019 do 20. 6. 2019 v slovenskih energetskih družbah izvedla četrto anketo, da bi ugotovili stanje uvedb sistemov vodenja ter modela odličnosti, katerega uvedbo, za družbe s kapitalsko naložbo države, priporoča tudi Slovenski državni holding. Anketa je bila poslana 70-tim družbam s področja energetike, na anketo se je odzvalo 21 družb.

Analiza ankete v letu 2019 kaže, da je 81 % respondentov že integriralo sisteme vodenja. Najbolj vpeljan je med respondenti temeljni standard ISO 9001:2015, katerega ima certificiranega 76 % respondentov. Sledi mu standard ravnanja z okoljem ISO 14001:2015 s 62 %. Standard vodenja varnosti in zdravja pri delu BS OHSAS 18001:2007 ima certificiranega 43 % respondentov, nobeden od respondentov pa v času ankete še ni imel certificiranega novega standarda ISO 45001:2018. Vsi pa nameravajo obstoječi standard varnosti in zdravja pri delu nadomestiti z novim standardom.

Med ostalimi standardi, ki so vpeljani še v manjši meri, je s 28 % deležem med respondentov bolj izrazit le še standard upravljanja s tveganji ISO 31000:2011 in standard informacijske varnosti ISO 270001:2013. Predvidevamo, da je zaradi GDPR uredbe in Zakona o informacijski varnosti, večje zanimanje za tovrsten standard, saj namerava standard uvesti 36% respondentov, ki tovrstnega standarda še nimajo. Standard upravljanja z energijo ISO 50001:2011 je certificiran s 14 %. Medtem o standarda upravljanja s sredstvi ISO 55001:2014 in standarda upravljanja neprekinjenega poslovanja ISO 22301:2014, nima certificiranega nobeden od respondentov. Standarda upravljanja s sredstvi ISO 55001:2014 namerava uvesti 19% respondentov. Standarda upravljanja neprekinjenega poslovanja ISO 22301:2014, pa ima 10 % respondentov delno vpeljanega, 19 % pa ga namerava še vpeljati.

Certifikat družini prijazno podjetje ima 43 % respondentov, delež vsa leta upada. Samooceno po modelu odličnosti EFQM ali oceno za PRSPO izvaja 29 % vseh anketiranih respondentov.

Anketa je razkrila precejšnjo pozornost, ki jo družbe posvečajo zlasti sistemom vodenja kakovosti ISO 9001 in ravnanja z okoljem ISO 14001 ter varnosti in zdravja pri delu BS OHSAS 18001 oz. ISO 45001. Zanimanje pa se najbolj povečuje za standard informacijske varnosti ISO 270001:2013.

Slika 13: Pregled vpeljave standardov vodenja in modelov odličnosti v letu 2019.

Literatura in viri

Koubek A. (ur) s soavtorji Priročnik ISO 9001:2015 Razumevanje in izvajanje novih zahtev Priročnik izdalo Slovensko združenje za kakovost in odličnost, Ljubljana, 2016

Standardi: ISO 9001:2008, ISO 9001:2015, ISO 14001:2015, BS OHSAS 18001:2007, ISO 45001, ISO 31000:2011, ISO 3100:2018, ISO 27001:2013, ISO 50001:2011, ISO 5001:2018, ISO 55001:2014

Rezultati ankete SZKO, sekcija za energetiko, 2017

Rezultati ankete SZKO, sekcija za energetiko, 2018

Rezultati ankete SZKO, sekcija za energetiko, 2019

mag. Boris Sovič, mag. Mojca Kremsar Janžekovič, dr. Zvonko Toroš, Irena Malenković Stanje vpeljav integriranih sistemov vodenja v slovenskih energetske družbah, 25. letna konferenca Slovenskega združenja za kakovost in odličnost, Portorož, november 2016

mag. Boris Sovič, mag. Mojca Kremsar Janžekovič, dr. Zvonko Toroš, Irena Malenković Stanje vpeljav integriranih sistemov vodenja v slovenskih energetske družbah, 27. letna konferenca Slovenskega združenja za kakovost in odličnost, Portorož, november 2018

Priporočila in pričakovanja Slovenskega državnega holdinga, d. d., Ljubljana, 2018.

Strategija poslovne odličnosti 2018-2030, RS Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo, Urad RS za meroslovje

<https://www.bureauveritas.si/nase-storitve/certificiranje/integrirani-sistemi-vodenja>

<http://www.certifikatdpp.si/o-certifikatu/>

<http://szko.si/sekcija-za-energetiko/>